

Panagia Kilisesi, Koimisis tis Theotokou

İnci Türkoğlu, Ioannis Papachristou

Marmara ilçesi, Ekinlik Mahallesi	İnşa dönemi / yılı: 1845-1848
	Mevcut durumu: Metruk
GPS: 40°32'46.1''K 27°29'07.6''D	Mülkiyet durumu: Bilinmiyor
Tescil tarihi ve numarası: Bursa KTVKKBK 18.04.1990 - 1297	

Tarihçe

Panagia Kilisesi (Κοίμησις της Θεοτόκου, Meryem'in Göğe Yükselişi Kilisesi) Ekinlik Adası'nın katedraliydi ve 'Apokikat' (Yunanca: Αποκεικάτ, 'aşağıda' anlamına gelir) mahallesinde yer alıyordu (Lev. X.42). Adadaki diğer iki kilise, Agios Nikolaos ve Rodon tó Amaran-ton (Panagia Faneromeni) kiliseleridir (Lev. X.40-41). Panagia Kilisesi en eski kilise değildir. Gedeon (1895, 79-82),

Agios Nikolaos Kilisesi'nin Panagia'dan daha eski olduğunu ve Rodon tó Amaran-ton'un ise 8 Mayıs 1867'de keşfedilen kutsal kaynaklı eski bir kilisenin kalıntıları üzerine inşa edilmiş olduğunu ifade eder. Sözlü Gelenek Arşivi'ndeki kayıtlara göre Panagia Kilisesi VI. Anthimos'un İstanbul'da patriklik makamında bulunduğu dönemde yapılmıştır (Klasör B77). Ekinlikli olan Anthimos

Fig. 1: Rum okulu ve kiliseye genel bakış

Ioannidis üç dönem patriklik yapmıştır: 1845-1848, 1853-1855 ve 1871-1873. İlk patriklik dönemi olan 1845-1848 yıllarında memleketi için böyle bir inşaat yaptırmış olması çok mümkündür.

Ne yazık ki, Gedeon'un (1895, 78-79) kilisenin en eski ikonalarından ikisinin 15. yüzyıldan kalma olduğunu belirtmesi nedeniyle 16. yüzyıl öncesine ait olduğu anlaşılan katedral hakkında çok az şey bilinmektedir. Adadaki sözlü geleneğe göre, her iki ikona da (Kurtarıcı İsa ve Meryem Ana betimli) Girit Adası'ndan gelmiş ve Ekinlik kıyılarına vurmuştur. Kilisenin içinde Gedeon'u etkileyen eserler arasında, 1694'te papaz-keşiş Filaretos ve ailesi tarafından sipariş edilen Meryem'in Göğe Yükselişi'ni tasvir eden bir ikona yer alır. Ioannis'in oğlu Nikolaos adlı Koutali'li bir denizci, şiddetli bir fırtınadan kurtulduktan sonra Panagia'ya şükranlarını sunmak için ikonanın üzerine ve altına altın harflerle bir yazıt eklemiştir. Kilisenin ahşap sunağı oymalı ve altın yaldızlı idi. Ekinlik Adası'ndaki zengin kaptanlar ve denizciler Panagia Kilisesi'ne değerli ikonalar, dini kitaplar ve diğer dini objeler sunduklarından, kilisenin bezemelerinin zenginliği bölge içinde bilinmektedir.

Ada halkından edinilen bilgilere göre kilise yapısı 1940'larda inşa malzemesi elde etmek amacıyla kısmen yıkılarak malzeme satılmıştır; 1950'lerde iyice harabe haline gelmiş ve özel mülkiyete geçmiştir.

Mimari

Kilise, Rum Okulu'nun kuzeybatısında, limanın batısındaki kayalık alanın üzerinde yer almaktadır. Kilisenin beyaz badanalı doğu cephesi, adanın manzarasında önemli bir yeri olan okul ile birlikte etkileyici bir bütünlük oluşturmaktadır (Fig. 1). Güneyinde daha alt kotta bazı eski duvar kalıntıları olmasına rağmen, yapı tek başınaymış gibi algılanmaktadır. Yapının batısında çıkmaz sokağın bitimi, kuzeyinde ise yapıyı komşu evlerden ayıran bir patika bulunmaktadır. Yapı günümüzde kalıntı halindedir ve tamamen böğürtlen çalılar ile örtülmüştür. Yapının çatısı yıkılmıştır. Kuzey ve güney duvarları büyük ölçüde ayakta, doğu duvarı görece daha iyi korunmuşken (Fig. 2), girişin bulunduğu batı duvarı izlenmemektedir.

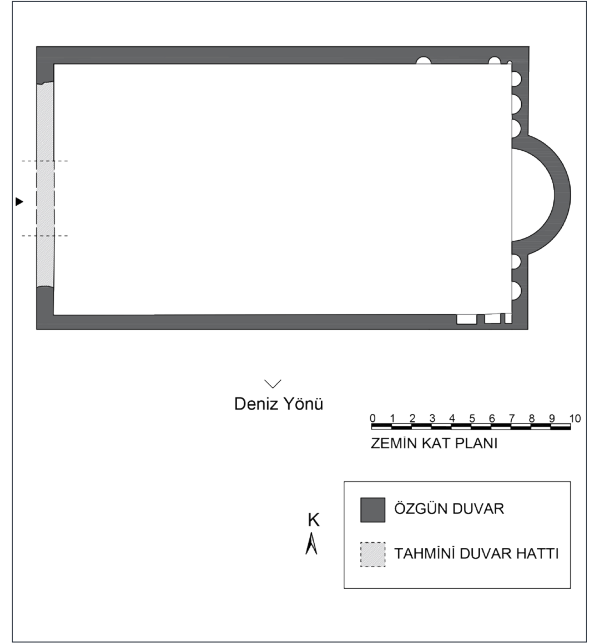

Fig. 2: Doğu duvarının genel görünümü

Duvarlar yığma moloz taş arası tuğla parçaları ve kireç harcı ile örülmüştür ve kireç sıvalıdır. Duvarlarda ahşap hatılların bazıları yerinde durmaktadır.

Doğu cephesinin ortasında yuvarlak apsis dışarı doğru taşmaktadır (Fig. 2). Belirli bir yüksekliğe çıkan apsis duvarı, çok basık konik bir çatıyla kapatılarak üzeri kiremit kaplanmıştır. Doğu cephesinde apsis kotunun üzerinde üçgen bir alınlık yer almaktadır. Ancak günümüze yalnızca kuzey ve güney uçları ulaşan alınlığın ortasında büyük ihtimalle bir pencere yer almaktaydı. Üçgen alınlık, yapının kiremit kaplı beşik çatı ile örtülü olduğuna işaret etmektedir. Kilisenin güney ve kuzey cephelerinin daha iyi korunmuş doğu kısımlarında dörder pencere seçilmektedir. Batı cephesi tamamen yıkılmıştır.

Fig. 3: Apsis duvarı detayı

Fig. 4: Apsis ve kuzeyindeki nişler

Fig. 5: Apsisin güneyindeki nişler

Yapının iç mekanı tamamen çalılarla kaplıdır. Narteksin varlığına dair herhangi bir iz bulunmamaktadır. KMKD ekibi, yapının ayakta kalan doğu kısmına ulaşmak için bu çalıların temizleyerek patika açmak zorunda kalmıştır. Yarım daire apsis özgün yüksekliğine kadar ayakta. Apsis duvarında, yapının akustüğünü iyileştirmek için pişmiş toprak küpler yerleştirilmiştir (Fig. 3). Doğu duvarında, apsisin kuzeyinde üç niş (Fig. 4), güneyinde ise iki niş (Fig. 5) bulunmaktadır. Yarım daire profilili bu nişler tuğladan yuvarlak kemerle taçlanır. Kuzeydeki üç nişten ortadaki, diğerlerine göre daha yüksektir. Güney duvarının doğu ucunda tuğla kemerli dikdörtgen iki niş bulunurken, kuzey duvarında iki yarım daire niş bulunmaktadır.

Güncel Durum

Yapı günümüzde yoğun çalılar arasında gizlenmiş durumdadır. İç mekan düzenlenmesi çalılar nedeniyle anlaşılamamaktadır. Ancak Sözlü Gelenek Arşivleri'ndeki belgelere (B77) göre, yapının üç nefli bazilikal plana sahip olduğu ve neflerin sütun sırasıyla birbirlerinden ayrıldığı anlaşılmaktadır.

Gedeon'un bahsettiği zengin bezemelerin izine rastlanmamaktadır. Doğu cephesinin güney köşesi strüktürel olarak kötü durumdadır ve çökmesini önlemek için moloz bir duvarla desteklenmiştir. Yapının plan şeması ve özellikle nefleri narteksten ayıran sütunlar izlenememektedir. Duvarlarda derz boşalması ve çatlaklar vardır. Duvarlardaki ahşap hatıllar çürümüştür.

Risk Değerlendirmesi ve Öneriler

Ekinlik Adası sakinleri, kültürel miraslarına karşı çok duyarlı olduklarından, aralarında kaçak define kazıları yapanlar bulunmamaktadır. Ancak kış aylarında adada yalnızca bir düzine kadar insanın yaşıyor olması yapıyı vandalizme ve doğa koşullarına açık hale getirmektedir. Yapıya yönelik daha fazla bilgi elde edebilmek için öncelikle temizlik kazısı yapılmalıdır. Ziyaretçiler için bir bilgilendirme panosu konulmalıdır ve bu yolla farkındalığın artırılması sağlanmalıdır. Kili-se ve Rum Okulu birbirine çok yakın olduğu ve yerleşimin peyzajı açısından önemleri nedeniyle yapılacak koruma çalışmalarında birlikte düşünülmelidir.